

הסבר בענין אין איסור חל על איסור

מגמתי בזה להסביר כמה שאפשר מן השיטות בחז"ל בענין אין אחע"א, הן השיטה שכן אחע"א עד לזו שתמיד אין אחע"א, והדרגות ביניהן, דהיינו, איסור כולל ואיסור מוסיף. (הערה: יש אמנם ג' דרגות כאלה--השנים שהזכרתי, ובת-אחת, אבל שני איסורים הבאים בב"א אינו מעניננו כי הטעם שם פשוט שא"א לברר איזה קודם)

והנה, יש סוברים שגם באיסור כולל גם באיסור מוסיף אומרים שאחע"א, ויש כאלה שסוברים שרק לגבי איסור מוסיף אומרים אחע"א, אבל איסור כולל אה"נ אין אחע"א--ושיטה זו היא של רבי יוסי הגלילי בחולין דק"א ע"א (לפי פירוש רש"י שם רד"ה ואיסור כולל באיסור חמור אית ליה, שרש"י מגדיר "איסור כולל באיסור חמור" כאיסור מוסיף).

הגמ' שם מדגימה איסור כולל כגון גיד הנשה בבהמה שנתנבלה, שאיסור נבילה מוסיפה איסור על הבשר שהיה מותר קודם לכן, ואיסור מוסיף הוא כגון גיד הנשה בבהמה שהקדישה או שהפך להיות שור הנסקל, יען שבשני אלה הכל אסור בהנאה, וא"כ כיון שמוסיף איסור הנאה לאיסור אכילה, הרי זה איסור מוסיף ואחע"א.

ונראה שההבדל ביניהם הוא שאיסור כולל היינו שמוסיף איסור על חתכות אחרות, שהיו מותרות עד הנה, שכולל חתיכות אחרות, ואיסור מוסיף הוא שמוסיף איסור חדש על אותה חתיכה עצמה.

ונראה להסביר השיטות האלה, ובפרט זו של ריה"ג, עפ"י הבנה בעצם טיב איסורי תורה בכלל, והיינו, שיש לומר שכל איסורי תורה הם מאוסים ומתועבים במהותם. ויש גם לומר להיפך, שהאיסורים הם לא אוביקטיביים או אונטולוגיים, אלא סוביקטיביים, ואולי פדגוגיים--"רב אמר לא נתנו המצות אלא לצרף בהן את הבריות, וכי מה איכפת ליה להקב"ה למי ששוחט מן הצואר, או מי ששוחט מן העורף, הוי לא נתנו המצות אלא לצרף בהם את הבריות"--(בראשית רבה (וילנא) פרשה מד ד"ה א אחר הדברים). וזה דומה אבל לא לגמרי למונחים ההלכיים של איסור גברא ואיסור חפצא.

והנה אם נאמר שהאיסורים הם עצמיים ואונטולוגיים, נמצא שהחפצא של איסור כבר אסור לאדם מטעם היותו בעצם מאוס ומתועב, ומה איכפת לי כמה איסורים רוכבים עליו הלא כבר תועבה הוא לאדם, ובכן ודאי אין אחע"א, שאין טעם לאסור עוד הפעם מה שכבר מרוחק מן האדם בעצם מהותו. אבל אם האיסור הוא סוביקטיבי, חלק של חינוך הגברא לקראת קדושה וטהרה, מבלי לזהות את החפצא כמושחת במהותו, הלא בזה יש דרגות על גבי דרגות, וכל מה שמוסיפים איסורים חדשים מחנכים את האדם עוד יותר לצרף את מדותיו ולהתקרב להקב"ה. ולפי"ז, ודאי אחע"א דרך כלל.

ובדרך זו, אלה שסוברים שאין אחע"א אבל כן חל באיסור כולל, יסברו שאם יש סתם איסור שני שאינו מוסיף משהו על האיסור המקורי, אין טעם לומר אחע"א שהרי האדם כבר נזהר מחפצא או מעשה זה ע"י האיסור הראשון, וכיון שהאיסור השני אינו מוסיף כלום עליו מבחינת איכותו או כמותו או היקפו, אין סברא לחייבו באיסור נוסף זה שהרי אין זה שייך לחינוכו המוסרית-דתית. אבל כשהשני הוא איסור כולל, על האדם להזהר גם ממה שהיה מותר לו לפני כן, וא"כ באיסור כולל כן אחע"א ומטעם זה, גם איסור מוסיף חע"א שהאיסור השני מוסיף חומר, וכגון גיד הנשה של הקדש שאסור גם בהנאה ולא רק באכילה.

וריה"ג ואלה הפוסקים כמותו יסברו שנימוק זה תופס לגבי איסור מוסיף אבל לא לגבי איסור כולל, והטעם הוא שחינוכו של האדם לקדושה שייכת רק לגבי החתיכה של איסור שאנו דנים בה ולא בשאר דברים, שאין זה מעניננו אם האיסור השני כולל שאר חתיכות כגון בשר שנתנבל, שאנו מתמקדים רק בחפץ זה ולא בכל דבר שבעולם. אבל באיסור מוסיף, כגון גיד בשור של הקדש או שור הנסקל, שהאיסור השני מוסיף איסור הנאה, שם איסור ההנאה הוא לגבי אותו חפצא, אותה חתיכה, והחמרה

זאת היא המחנכת את האדם לסור יותר למשמעת התורה וכך לצרף את מדותיו. ועל-כן, באיסור מוסיף אמרינן אחע"א, משא"כ באיסור כולל או שאר איסורים שאז אומרים אין אחע"א.